

RULE BREAKERS

Niets trekken ze zich aan van de gevleugelde dichtregel 'Tussen droom en daad staan wetten in de weg, en praktische bezwaren.' De eigengereide Daria, Sevdaliza en Stephanie besloten compleet hun eigen koers te gaan varen. Een betere beslissing hadden ze niet kunnen nemen.

INTERVIEWS ALJA BAKKER,
FIONA HERING EN MAARTJE LATERVEER,
FOTOGRAFIE WENDELIE DAAN

'Gelukkig heb ik een sterke verbeeldingskracht'
- DARIA BUKVIĆ

Oorbelt CÉLINE

DARIA BUKVIĆ (27) is het levende bewijs dat je kansen zelf kunt maken. Ze kwam als Bosnische vluchteling naar Nederland en groeide op in een dorp waar ze werd miskend en ze zich onbegrepen voelde. Nu is ze een gevierd regisseuse die vanaf dit seizoen de regie neemt bij Het Nationale Toneel.

Daria Bukvić brak in 2014 door met *Nobody Home*, een ogen-schijnlijk luchtige, maar niets-ontziende voorstelling over vier vluchtelingen in Nederland. Het was het eerste stuk van haar eigen stichting, die ze oprichtte om het theater te kunnen maken dat ze zelf wil: compromisloos, geëngageerd, confronterend, plotoverstijgend. Heftig. Het soort theater waar ze in het begin van haar carrière nog weleens voor gewaarschuwd werd. Maar ook het soort theater waar ze nu om wordt bejubeld en bewonderd en waarom Eric de Vroedt haar inlijfde bij Het Nationale Toneel.

‘Het Nationale Toneel is mijn droomplek. Eric was mijn grote voorbeeld toen ik op de toneelschool zat. Het was een droom die uitkwam toen hij me vroeg. Er zit nu een heel nieuwe jonge ploeg bij Het Nationale Toneel en we gaan veel maatschappelijk geëngageerde voorstellingen maken. Over racisme, over seksisme.’

Een van je eerste voorstellingen was een feministische voorstelling, getiteld *Who Run The World*, op de Parade in 2013. Is seksisme een thema dat je bezighoudt?

‘Zeker. Ook als het er niet over gaat heeft mijn werk altijd wel een feministische inslag. Ik wil sterke vrouwen laten zien. Of juist heel lelijke vrouwen. Ik haal voor mijn vrouwelijke karakters veel inspiratie uit een serie als *Orange Is the New Black*. Gewoon vrouwen die mogen zijn wie ze zijn, mooi of lelijk of vrouwelijk of mannelijk, wat dat dan ook is. Volgend jaar maak ik de voorstelling *Melk en dadels*, over vier Marokkaans-Nederlandse vrouwen die vertellen wie ze zijn. Dat worden *edgy*, scherpe vrouwen, die op het toneel staan met al hun lelijkheden, grilligheden, onzekerheden en angsten – een bom *in your face*.’

Je voorstellingen zijn heftig, maar humor vormt de boventoon. Ben jij zelf ook zo?

‘Ja. Ik kan best ernstig zijn, humor is mijn redding. Dat heb ik van mijn ouders. De Bosnische cultuur draait om humor. De meest geliefde omgangsvorm daar is grappen maken met elkaar. Mensen laten lachen. Dat mis ik soms wel in Nederland. Hier is het beleefd en zakelijk en daar is de humor zo anders, warm en direct, en zwart. Zo bezielt.’

Geloof je ook dat humor een belangrijk vehikel is in het theater?

‘Ja, zeker. Ik denk dat je met humor de poorten van de geest opent. Huilen verlicht je, dat is een soort emotie waar je van ontspant, dan is het lekker van je af. Lachen zie ik meer als een soort valkuil: je bent keihard aan het lachen en ineens denk je: jeetje, waar ben ik eigenlijk om aan het lachen. En dan aan het einde krijg je een paar rake klappen uitgedeeld en ga je verwaasd naar huis.’

Is dat je doel?

‘Absoluut. Ik geloof daar ook echt in. Ik heb vaak gehoord: maak je geen illusies over wat je als theatermaker kunt bereiken, want ons platform is zo klein en mensen willen gewoon een avondje uit. Ik denk radicaal het tegenovergestelde. Ik denk dat je met theater mensen kunt laten voelen en nadenken. Ik wil thema's uit de krant leven inblazen. Een nieuwsbericht is zo abstract. Nieuws kan zo absurd overkomen dat je het bijna niet gelooft. In het theater moet je wel. Je moet je wel inleven. Je kunt niet dichtslaan.’

Dus je doet een appel op onze empathie.

‘Precies. Kunst is er onder andere om onze menselijkheid te trainen. Ik zie het als een soort voeding voor de ziel. In onze westerse samenleving moeten we echt voorzichtig zijn met onze ziel, want daar zijn we niet zuinig op. Onze empathie, onze hele gevoelswereld staat onder druk. Theater is in die zin bijna een daad van verzet voor mij, een vrijplaats waar we kunnen reflecteren op wat er in ons huist en hoe we met de ander willen omgaan.’

Je engagement is misschien on-Nederlands, maar doet het wel bovengemiddeld goed in ons land. Wat doet dat met je?

‘Enerzijds bevestigt het mijn geloof in de kracht van theater, anderzijds geeft het me hoop. Als dit de verhalen zijn die mensen willen zien, dan heb ik hoop op vooruitgang. Dat er mensen zijn die willen nadenken over hoe het anders kan in de samenleving. Mensen denken vaak dat hun invloed beperkt is, maar ik denk dat wij allemaal op onze manier moeten zoeken naar hoe we iets kunnen bijdragen aan onze omgeving.’

Als vluchteling weet jij natuurlijk hoe het is om echt geen invloed te hebben en machteloos te zijn.

‘Ja. Daar komt mijn ambitie ook vandaan, denk ik. Ik wil dat iedereen naar me luistert. Er is twintig jaar niet naar me geluisterd.

‘Mijn stem is zo lang niet gehoord, nu gaan jullie allemaal naar me luisteren’

jas PRADA
Colbody FALKE
Oorbelt BALENCIAGA

Nu wil ik gehoord worden. Ik heb me opgesloten gevoeld in een klein dorp waarin ik me onbegrepen voelde, waarin ik een van de weinigen was met een andere afkomst en een afwijkend levensverhaal, waarin ik op elke mogelijke manier anders was en mensen daar niet heel goed mee omgingen.’

Dat moet verschrikkelijk onveilig hebben gevoeld.

‘Ik denk inderdaad dat onveiligheid mij heeft gevormd. Gelukkig ben ik geboren met een sterke verbeeldingskracht. Ik heb kunnen bloeien in mijn fantasie. Er is een mooi gedicht van Jana Beranová dat zegt: “Op deze aarde vol kraters, waar telkens weer bommen vallen, zijn gedachten schuilplaatsen en omgekeerd. Dat is het motto van mijn leven. In mijn hoofd, in die gedachten, zit mijn schuilplaats.”

Zo bezien is het bijna logisch dat je regisseuse bent geworden.

‘Ja, als je er huis-tuin-en-keukenpsychologie op zou loslaten, zou je kunnen zeggen dat ik twintig jaar in onmacht heb geleefd en nu de regie pak. Ik kan voor twee uur de wereld herscheppen. Nu kan ik de realiteit naar mijn hand zetten, en jullie gaan er kaartjes voor betalen, omdat jullie snakken naar deze verhalen.’

Wat wil je vertellen?

‘Verhalen van onvolmaaktheid, van mensen in al hun rauwe, ongepolijste, niet-economische glorie. Verhalen van de underdog. Je zou mijn werk wel *revenge of the underdogs* kunnen noemen. En dan niet negatief bedoeld. Wraak kan ook positief zijn. Het is ook: kijk naar het talent dat wij meebrengen. Kijk hoe wij jullie cultuur verrijken.’

Ga je nog vaak naar Bosnië en Kroatië?

‘Ja, ik probeer zo vaak als ik kan daar te zijn. Ik was net nog vier dagen in Kroatië met mijn vriend. We hebben een huis gekocht in het dorp van

mijn opa. Op drie minuten van het mooiste strand. Het is een huis met een grote tuin met Citroenbomen, een stukje paradijs.’

Hoe is het om daar te zijn?

‘In mij zitten twee stukken. Het ene is thuis als ik in Nederland ben, dan staat het andere stuk uit. En als ik daar ben, vice versa. Ik voel me nooit helemaal volledig. Maar omdat ik meer hier ben dan daar, geniet ik altijd wel extreem van daar zijn. Van de humor, de zuivere lucht, van het temperament, van dat alles wat je eet *fokking* lekker is. Vroeger kreeg ik altijd typisch Bosnisch brood met omelet en paprika mee naar school, daar schaamde ik me zo voor dat ik het op een hoekje van het schoolplein opat. Nu zou ik er een moord voor doen dat mijn vader elke dag zo'n lunch voor me maakt.’ — ML